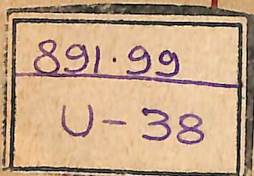

Ա. ՍԵՄԱ

ԶՐԱՀԱԻՈՐ ԳԱՐՈՒՆ

«ՄՇԱԿՈՅԹ»

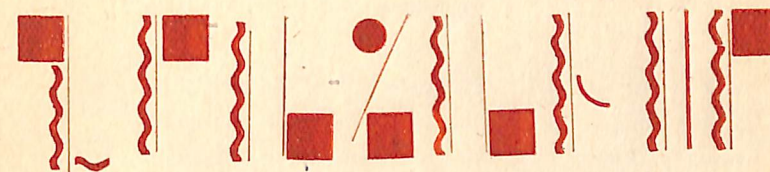

Հայաստանի Օրոնցիկ նշաններ -

Հանդիման իր զորքի հարկ արժեքներ
իր ներքին զորքեր: Մ. Մանուկ

891.99
U-38

Ա. ՍԵՄԱ

Գ Ա Ր Ո Ւ Ն

Փ Ա Ր Ի Զ

1936

ԵԸ

4835

4835

202

ԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՄ այս առաջին հասորը կը նուիրեմ մօրս՝ որ իմ լաւութիւնս միայն ցանկաց ու իրագործեց, որ ինձ կեանք տուաւ ու քրա՛ւ որ ես սպարիմ. հիմա անհասուցանելի երախագիտութիւն միայն ունիմ իրեն հանդէպ Բանաստեղծութիւններուս այս առաջին հասորը կը նուիրեմ հօրս՝ որ նահասակուեցաւ Մեծ Սպանդին, երեսուն տարեկան հասակին մէջ, որպէսզի իր զաւակները Հայրենի՛ք ունենան: Բսան տարիներ անոնք իրարմէ առյաւէ՛տ բաժնուած՝ առանձին մնացին. կ'ուզեմ որ այս փերբուածներուն մէջ անոնք միասին ըլլան:

ԳԵՂԱՄ ԱԹՄԱՃԵԱՆ

23 Փետրուար, 1936.

Գ Ա Ր Ո Ւ Ն

ՂԱՐՁԵԱԼ կ'իյնայ դաշտերուն՝ զարնան ժըպիտը կանանց,
Դարձեալ արեւն իր ոսկի կը սփռէ շողն ու ճաճանց,
Դարձեալ բարտին սըլարծակ կը փըռէ շուքն հեռուներ,
Ու հոգիիս մէջ՝ դարձեալ գիւղիս պատկերն է լեցուեր....:

Յիշատակովն առլըցուն արդ օրերուն հընաւանդ,
Իմ ծէր հոգիս կոչելով ապրումներու արգաւանդ,
Դարձեալ ինծի կը դառնայ իմ մանկութիւնս գեղանի,
Ուսերս ի վար թափելով գգունքն առոյգ զարունի:

Մամուռի պէս հնամենի, փակչած հոգւոյս ծերպերուն,
Գեղջուկ երգեր ու յուշեր արդ մի առ մի կը թափին՝
Զերթ լըճակի մ'հայելին ինկած ցոլքէ մ'երերուն....:

Ի՛նչ բառերով կոչեմ քեզ՝ հոգեպարա՛ր իմ անցեալ,
Ի՛նչ երգերով յագուրդ տամ յոյզերուս յո՛րդ տարափին,
Մինչ սրտիս խոր կը հնչէ արդ ներկայի ամո՛ւր քայլն...:
23—3—932.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՆ

ՔՆՔՈՅՇ գլուխդ ուսիս հիմա, սիրատենչիկ կընոջ նըման,
եւ մազերուդ մետաքսը նուրբ իմ տղու բո՛ց մատներուս տակ,
Արդ կը գտնեմ, կրկին անգամ, բառի մը պէս քեզ վանկ առ վանկ,
Դո՛ւն, իմ սրտէս պոկուած երազ, երազի՛ գոյն իմ Հայաստան....

Մինչ պահ առ պահ անկարեկիր կը խուսափի ինծմէ ներկան,
Բայց ապրըւած ամէն ընկալ կը մօտեցնէ քիչ մ'աւելի
Քեզ դառնալու յոյսը չքնաղ իմ հոգիիս անկապտելի,
Ու ես ընդմիշտ քե՛զ կը սիրեմ, կ'ըղծամ, կը զգամ ո՛վ Հայաստան։

Հոգիէս ներս կը ծաւալի քու երկնքիդ կապոյտն անդորր,
Ու սիրավառ ես կը բանամ երկու թեւերս կարօտակէզ՝
— Հորիզոնիդ անծի՛ր զօտի — որ լեռնէ լեռ մէ՛կ գրկեմ քեզ։

Դո՛ւն, մեր առոյգ բազուկներուն, պայքարներուն մեր առնական,
Մեր աննըկուն կամքին, ճիգին հըրաշակերտը՝ Հայաստա՛ն,
Օ՛ր ընդունէ՛ զիս ալ այլեւս պատմութեանիդ ներքեւ բոսոր....
1—9—932.

Ն Ե Ր Գ Ա Ղ Թ

ՔԵԶԻ՛ վազող զաւակներուդ կարաւանին
Աւանդ կուտամ բանաստեղծի սիրտըս խոնարհ,
Քու նորապեղ ջըրանցքներուդ պղտո՛ր ջուրին
Հոգիիս երզը խառնելու Հայո՛ց Աշխարհ։

Քու հողերուդ մէջ աշխատիլ, քեզի համար
Մերթ տառապիլ բայց երջանիկ ըզգալ ինքզինք
Լաւ օրերու հեռանկարովը խանդավառ.
Կանա՛չ դաշտեր, ոսկի՛ արտեր, կապո՛յտ երկինք....

Քու վերելքի ճամբուդ վըրայ, խիզախ ու վէս,
Մի՛ մոռնար մեզ եւ ըրէ՛ որ մենք ալ յետոյ
Կատարուած մե՛ծ գործին դիմաց երջանի՛կ, զո՛հ,

Խորհինք թէ մե՛նք ալ մաս ունին այն քրտինքէն՝
Որ հոսեցա՛ւ ոռոգելու խանձած հողերդ,
Այն արցունքէն՝ որ ծիլերուդ սնունդ ջամբեց։
14—7—933.

ՍԵՄԻՆ ՎՐԱՅ

Ի ԶՈՒՐ կ'ուզեն մտքիս վըրայ հին օրերուն
Տրտում ու հէք յուշերն ընդմիշտ տիրել։ Ահա՛
ես նոր կեանքի անիւին եմ փարած հիմա
Ու նոր իղձեր արդ կը տանին սիրտըս հեռուն...։

Հեռուն, հեռուն, հայրենիքիս վերածընող,
Որ կեանք կ'առնէ, եւ նո՛ր յոյգեր, եւ նո՛ր աւիշ.
Եւ ուր սրտերը կը վառեն ջահեր ուրիշ,
Եւ ուր փառքի արդ կը կերտեն ուրիշ կոթող։

Օտար եմ ես կեանքի անել այս համբուն վրայ
Ու ա՛լ չըկայ սիրտըս այրող մոծի՛ր մը կրակ,
Ու հէք հոգիս խաւարին մէջ լոյս կը մուրայ։

Երթա՛լ, երթալ ու իյնալ մէջն այդ բոցերուն.
— Խորտակելով սրտիս մտքիս դռները փափ —
Ու խառնուիլ վերածնունդի խօ՛ւ երգերուն...։
27—11—932.

ՆՈՐ ԶԱՏԻԿ

ԱՄԷՆ րոպէ դար մ'է հիմա
Եւ ամէն դար մէ՛կ ակնթարթ.
Ու դարերու սրտին կ'իյնայ
Հայաշխարհի երգը հըպարտ։

Հոգիէս ներս կ'իյնան մէկ մէկ
Իւրաքանչիւր վանկն այդ երգին,
Եւ նոր կեանքին՝ ամէնուրեք
Ես կը լըսեմ զարկը ուժգին։

Ինչպէս ժիր ծառն աւիշ կ'առնէ
Արմատներն իր խըրած հողին,
Հայ կեանքն առոյգ արդ կը յառնէ
Արագածի շրթե՛ղ կողին...։

* * *

Կը լըսուին արդ դաշտերու խոր
եւ ընդերքին մէջ ձորերու
Ֆապրիկներու ժիրն ու ժըխոր,
Խինդն ու խնծիղ բանուորներու:

Եւ դեռ հեռուն գործարանէն,
Արեւուն մէջ, վէ՛ս գիւղացին
Կը հերկէ արան ու կը ցանէ
Խոստումն աղուոր վաղուա՛ն հացին:

Ու հայ զինուորն՝ որ կը հըսկէ
Սահմաններուն վըրա բոլոր,
Որ թշնամին չըգա՛յ զրկէ
Ժողովուրդն այդ աշխատաւոր:

* * *

Կը բաղձայի ըլլալ, որքա՛ն,
Իրիկուն մ'այնտեղ մըշակը խոնջ,
Եւ ուսերուս զգալ վըրան
Վերջալոյսի կարմիրն ամբողջ....:

Ջատկի կարմի՛ր արեւամուտ՝
Որ փըռէ մութ պատմութեանն իր,
Իբր Յարութեան շըքե՛ղ խորհուրդ,
Նորո՛գ վաղուան մը ի խնդիր:

12—4—33.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՋ

ԺԸՆՈՐԻՆ մէջ մեծ քաղաքին, իր եռուգեռ փողոցներուն,
Իղծ մը՝ յոյսի պէս սիրագին՝ խոհերուս խոր, քայլերուս հետ,
Ժամացոյցի սըլաքին հետ սալին ինկած մուրճի հանգոյն,
Ամէն վայրկեան քեզ կը կերտէ ինծի համար՝ նո՛ր ու յաւէ՛տ....:

Գիտեմ թէ դուն երազ մը չե՛ս, պատրանքը չե՛ս մեր տենչերուն,
Գիտեմ թէ դուն հո՛ղ ես, քա՛ր ես, աշխատանքի, երգի հընոց,
Գիտեմ թէ դուն բոց ու կրակ ես, երիտասարդ ու եռանդուն,
Գիտեմ նաեւ որ հընօրեայ մեր Եղեմն ես՝ Աշխա՛րհ Հայոց....:

Մէն մի ծաղիկ՝ որ լանջքիդ վրայ երանգ ու բոյր կը զգենու վառ,
Բըրիչ ու բահ՝ որոնք կ'իյնան աշխոյժ ու կեանք տալու սրտիդ,
Երգի ծըւէն մ'օղէն առկախ եւ կամ իմաստ հագած մէկ բառ՝
Ինծ մասունքի պէս թանկարժէք, ու ժըպիտի պէս են վըճիտ:

Դո՛ւն՝ խոհերուս լուսե՛ղ կեդրոն, միտքս մասնիկ՝ փրթած սրտէդ,
Հազարամեայ քու գոյութեանդ նոր շըջանի տարեդարծին՝
Քիչ մը տըխուր, սակայն հըպա՛րտ քեզմով՝ երկի՛ր իմ նորակերտ,
Նըւազ դժբախտ կը զգամ ես զիս, նըւազ լքուած ու առանձին....:
24—11—933.

ԱՇՈՒՆ, ԴՈՒՆ ԵՍ ՆՈՐԷՆ...

ԱՇՈՒՆ, դո՛ւն ես Նորէն, որ համբոյրով քու թաց,
Կը թափանցես մինչեւ խորունկը մեր հոգւոյն.
Պարտէզներն արդ պճնած նոր գոյներով նրբին,
Բընութեան հոգածու մօր մը նըման զըթած:

Իր անդարծ օրերուն յիշատակին կըպած
Մեր անոք սրտերուն ապաւէնը վերջին.
Օ՛ հըպանցումն անգութ բընութեան պաղ շունչին,
Կապարի գոյն երկինքն՝ որ արդէն կ'իջնէ ցած:

Պատանքի պէս ճերմակ պիտի իջնես ծմրան,
Վերմակիդ տակ ծիւնէ պարուրել պարտէզներն
Ու ճամբաներն՝ ուրկէ քալեցինք անվարան

Հասնելու անմատոյց ապագայի՛ն լուսեղ.
Հասնելու սրտերու նուագի՛ն ինքնանուէր,
Բայց կանգ կ'առնենք իր գոց դըրան առջեւ շրքեղ...
25—9—35.

2

ՄԱՇԱԾ ներբաններով քալել հին ուղիէն,
Խըլել հովէն անցնող քանի մը բառ ու վանկ,
Հորիզոնն ունենալ աչքերուդ՝ սրտիդ վրան,
Մկրատուած՝ երկնամերձ տուներու քիւերէն...:

Մոռնալ կապոյտ երկինքն հայրենի մեր երկրին,
Պզտիկ ու փոքրարժէք յոյզերով խանդավառ
Մոռնա՛լ իմաստն անգամ մեր կեանքին ոգեւար,
Պահն ալ, որ ա՛լ բնա՛ւ պիտի չապրինք կրկին...:

Օտարներու համար աշխատող ծեռքն ըլլալ,
Անդամալոյծ լըքած մեր աշխարհը հըպարտ.
Օտար մ'ըլլալ անծիդ, բոլորին համար ալ:

Սակայն, աւա՛ղ, սիրել սրտի խորո՛ւնկ սիրով
Կեա՛նք կոչուած ցաւն այս՝ շոյանքի անատակ
Գէշ կանանց համբոյրին պէս՝ աղի՛ ու խըռով...:
28—9—935.

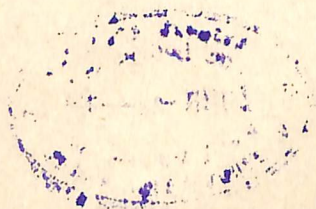
ՁՄԵՌԸ ՅՈՒՐՏ ՄՇՈՒՇՈՎ...

ՁԸՄԵՌԸ ցուրտ մշուշով ներս կը սուզի մատներէս
Ու հոգիիս կը հըպի մեռելի ցուրտ մատին պէս,
Օրը հանդարտ կը հակի մայրամուտին ու իր հետ,
Իր մըշուշին պլլըւած, կ'ըլլայ տարին ալ անհետ:

Այսօր ուրախ ու զոհ եմ: Պզտիկներու ծիծաղէն
Ու նոր հարսի պէս պճնած կաղանդի սա սո՛ւրբ ծառէն՝
— Որու ճիւղէն առկախուած մեզ կը ժպտին ընծաներ —
Խաղաղութի՛ւն մ'անսահման կը բարձրանայ սիրտս ի վեր:

Կը բարձրանայ սրտէս վեր ու կը հըպի՝ հոգիիս
Մանկութենէս յուշ մը հին, բայց չի յուզեր հիմա զիս.
Քանզի նոր կեանքն է ձըգած արմատներն իր սրտիս խոր:

Ամանորեան նո՛ր կամքով, նո՛ր իղծերով բեռնաւոր,
Հին տարիէն՝ նո՛ր տարի, խօ՛ւ վերելքի ճիգով մենք
Կիսատ թողուած յոյսերու իրագործմա՛ն կը դիմենք...
22 — 12 — 933.

ՎԵՐԱԾՆՈՒՆԴԻ ԵՐԳԵՐ

ՄԵՀԵՈՒՆԻՆ մէջ, պատուանդանին վըրայ, լո՛ւռ,
Կը կոթողի մարմարակերտ դիցունին,
Ու իր պաղած քար աչքերովը մաքուր
Կը դիտէ խո՛րքը մըթին:

Խոյակազարդ դահլիճին մէջ անձկազին,
Գեղեցկութեան պէս հոլանի, հերքը ծով,
Կը հսկէ ցայգն ամանորեան լուսնակին՝
Նաւասարդեան յոյգերով...:

Ահա՛ արփին լերան կատարն է հասեր.
Խըրախճանքի եղջիւրներն ա՛լ կը յորդին,
Հազար ձեռքէ պիտի ձօնուին դափնիներ
Աստուածուհւոյն հակաւտին:

Բայց դուրսն է լուռ, ո՛չ մէկ թափօր տօնական.
Կը յամենայ քուրմերու երգն որոտալ,
Յըլամարտիկ բաջերու շուրջ յաղթական՝
Ո՛չ որ կուգայ ընծայ տալ:

Անոնք գացին բոլորն ալ զո՛հ Յիսուսի.
Աստուածաւեր կոտորածէն ի՛նք միայն
Քընայուած, հոս՝ մեհեանին խորքն ամայի,
Կ'ողբայ լըքո՛ւմն իր դաժան....:

* * *

Ես կը տեսնեմ սակայն ամբոխ մ'որ կուգայ,
Գինով՝ անցեալ փառքերու լի՛ կարասէն,
Նոր դիւցազներ՝ ըզգեցած զէն ու զըրան,
Կոյսեր՝ որ վա՛րդ կը նետեն:

Լայն է ճամբան ուրկէ մրրիկն այդ գըրոհ
Կուտայ՝ դառնալ դարձեալ իր հի՛ն կըրօնքին,
Կը պաշտուի դարձեալ Աստղիկը՝ սիրոյ,
Գեղեցկութեան դիցունին:

Իր մայրական լայն կողերովը բերրի
Անահիտն ալ յըղի է նո՛ր երկունքով,
Անոր ծոցին մէջ ոսկեկուռ կը կերտուի
Ձեղին հանճարն ու կորով:

Ու ցեղն երէկ կոտորակուած, կէ՛ս արդէն
Այսօր կը ծնի նո՛ր աստուածներ, նո՛ր մեհեան,
Ու հրկիզուած տաճարներու մոխիրէն
Կը կանգնի նո՛ր ասորուշան....:

Մեր սիրտը լայն է բացուած նոր յոյսերու,
Բացուած էին ինչպէս դոներն հայրենի
Մեր տուներուն՝ առջեւ ամէն հիւրերու,
Եկուոր ամէն օտարի:

Մենք կը սպասենք նոր զարունի մ'օրհնածիր՝
Բողբոջելու հայրենիքին լանջքին վրայ.
Հայրենաբաղձ Արարատն իսկ տարագիր՝
Հայաստա՛նը կը ցանկայ....:

Շրթներնուս վրայ կը բռնկի երգն հայրենի
Մեր դաշտերուն՝ զերթ համբոյր մը մերժւած,
Ու պաշտամունքը հեթանոս, ըղծալի՛
Մեր կըրօնքին կորսըւած....:

Ըսպասէ՛, ո՛վ Կոյս, պիտի օր մը սակայն
Վերադառնանք ներբաններով կիսամաշ,
Նորոգելու պաշտամունքը թովչական
Քու մեհեանիդ սրբատաշ....:

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆԸ

Դե՛մ կը վառի կանդեղն հսկող մատուռին
 եւ անձանձորոյթ լապտերին դէմ այդ տժգոյն,
 Ակնարկին մէջ անհրճարին թովչութիւն,
 Կը ժպտի կին մը սրբացած հոն լըռին....

Ձքնաղ է նա, եւ մեր սրտին պաշտելի՝
 Սուրբ, այլ գուցէ եւ հեթանոս պատճառն այն,
 Որ իր ծոցին ու կողերուն կուսական,
 Գաղտնի պարպեց լոյս կենսահիւթն աշխարհի:

Օր մը ճանչցան սէրն՝ իր շրթները դողդոջ
 եւ կողերն իր արբեցան ցա՛ւն երկունքին,
 Անձկութեամբ ու գուրգուրանքով մայրական

Սեղմեց կրծքին աստուածային երեխան.
 Ի՛նչ փոյթ, նոյնիսկ չըլլա՛յ պատկերն ան Կոյսին՝
 Մայրութիւնն է աստուածացումը կընոջ:
 1928.

ԸՆԴՎԶՈՒՄ

ՓրթԱԾ կողքով աւետարան, էջերն հատ հատ կը փըլին,
 Մարդկութիւնն ալ կը պաճ անոր թերթիկներուն հին ու հաստ,
 Ուրիշ կեանքի մ'իւր ըղձանքին դեռ կ'որոնէ զուր մէկ փաստ.
 Մինչ մըտածումն իր աներկբայ մըտած է իր նոր փուլին:

Կ'անգիտանայ եւ կ'ուրանայ այդ գրքի չարն ու բարին՝
 Որուն մէն մի տողին տակէն մեղք մ'իւր գըլուխը անսաստ
 Դուրս կը ցըցէ: Եւ խոստումնե՛ր, եւ խոստումնե՛ր անիմաստ,
 Դեռ միջնորդներ՝ որ ոսկեզօծ անոր կողքին կը փարին....

Այդ գիրքն հին է ու կեանքը նոր, նո՛ր պայմաններն ուր կ'ապրինք,
 Նոր գիրք մը մեզ հաճէ ղրկել վերէն, հրեա՛յ մարգարէ,
 Որ քիչ մը գութ սրսկէ մարդոց սրտերուն մէջը քարէ:

Հերի՛ք՝ որքան մենք տըւայտինք ըսպասումի մէջ խոնարհ,
 Հերի՛ք՝ որքան կորսնցընենք կեանքի իմաստն ու աշխարհ,
 Բա՛ւ է որքան մահու գործիք՝ մենք խաչիդ փայտը պագինք....
 23—12—934.

Կ Ի Ր Ա Կ Ի

ԱՅՍ մեծ քաղքի փողոցներէն հաւաքեցի ինչ որ կը մնար
Անծէս, կեանքէս, ըղծանքներէս, երազներէս իմ անհամար,
Հանոնք կապած երկաթ ճամբու մը երկաթէ անիւներուն,
Փախուստ տըլի դէպի դաշտեր, անսահման գիրկն անտառներուն:

Ու ես հիմա, կարծես հովիւ եւ կամ գիւղի անուս տըղայ,
Փըռեր հասակըս պառկեր եմ բլրան կանաչ մէջքին վըրայ.
Քանի մը շող ներս կը սահին իմ կիսախուփ թարթիչներէս
Ու իմ սրտէս՝ վիհի՛ պէս բաց, ամբողջ բերկրանքը ներս:

Ռունգերուս մէջ կը ծաւալի այրող բնութեան բուրումը բարկ,
Ու ծառերուն ծրոած ճամբով առուակ մ'ալ հոն արծաթ երակ,
Ա՛լ չի՛ հասնիր ականջներուս T. S. F. ի ձայնը պոռոտ,
Ու կարծես պահ մը կը մոռնամ իմ հայրենի գիւղիս կարօտ....

Օ՛ր այս բեղուն անդորրին մէջ, հայեաքցս երկինք, չեմ իսկ տեսած՝
Որ բարձրացած արեւն երկինք, արդ միւս կողմէն ալ կ'իջնէ ցած.
Այլեւս չե՛մ ուզեր դառնալ, շնչել քաղքի շունչը դեղին:
Կարծես արմատ ձըգուած ըլլար իմ մարմինէս սի՛րտը հողին....
8—7—934.

Պ Ա Ա Լ Պ Է Ք

ՊԱԱԼՊԷՔԻ աւերակներն հեռաւոր,
Արդէն հագած հիւր պամուճանն արեւին.
Իրենց ոտքէն դէպ սիրտն իրենց բարձրացող
Իրիկնային ստուերին մէջ կը թաղուին:

Ո՛ր հին հեքեաթ, — երբեմն դուք նրբատաշ
Պալատն էիք թագուհիին հընօրեայ,
Ու կը պահէք ձեր պատերուն կիսամաշ՝
Հրապոյրն անոր ժըպիտներուն հոգեհմայ....

Ես գինովն եմ ձեր պատմութեան քըմածին
Ու մէկն՝ այն բիւր ոգիներէն, որոնք հեզ
Ձեր անցեալի երազին շուրջ կը յածին:

Տժգոյն ժըպիտ մ'անոնց դէմքին կը թառի
Վէրքի նըման, հովերուն երգն ալ կարծես
Երանութեան նրբին լարն է կիթառի....
28—6—926

Տ Ր Տ Մ ՈՒ Յ Ի Ի Ն

ԱՇԽԱՅԻՆ գորշ ծառերուն տակ տրտմագին,
Ես կը քալեմ ուխտաւորի մը նըման՝
Որ ա՛լ չունի պաշտելու կուռք ու խորան,
Ու կը սպառի հոգւոյս մէջ յո՛յսը յետին:

Մէկ մէկ կ'իյնան ծառերէն վար տերեւներ,
Կ'իյնան ինչպէս յուշերն ապրած օրերուս,
Ինչպէս կ'իյնայ գիշերը սեւ ու անյոյս՝
Պարուրելով բոլոր գոյներն ու ձեւեր:

Պատանքեր եմ արդէն վերջին ըղձանքս ալ,
Որ կը պահէր զիս դեռ կեանքի վերելքին
Ու երազներս՝ որ մի առ մի կը լըքուին....

Այսօր հոգւոյս մեռելոցի գիշեր է.
Բայց, պարտասուն՝ բիւրաւոր դառն յուշերէ,
Ա՛լ անկարող եմ ես բոլորը սրգալ....
1929.

ՅԱՅԳԱՆԿԱՐ

Ծ ՈՎՈՒՆ նայող լուսամուտիս առնթեր
Ճակատս փիս կուլամ... հոգիս տըխուր է.
Ես արդ լըքուած անհրնարին տենչերէ,
Կ'ըղծամ նետուիլ ծովուն մէջ որ կուլայ դեռ:

Ամպին ծայրէն՝ տժգոյն լուսնակն այս գիշեր
Հագուարթ ծովուն ծիրը ծըփուն կ'արծաթէ,
Ժայռ մ'ալ հեռուն, մութին մէջէն կարծես թէ
Հի՛ն կըրօնքի դիցունի մ'է սրբանուէր:

Մութ ստուերները մերձակայ ժայռերուն
Հուսընկազօծ ջուրերն ի վար կը կախուին,
Ու հոն, ուր զոյգ կապոյտները կ'համբուրուին,

Հոյս առագաստ մը կը սահի երերուն.
Ու կը լայննայ կաթնածիր հետք մ'իր ետին
Սըտիս պէս որք՝ ուր երազներ կը խաչուին....
1926.

Դ Ե Կ Տ Ե Մ Բ Ե Ր

ՀԱՄԲՈՅՐԻ պէս, կ'իյնայ դէմքիս առաւօտեան ժրպիտը պաղ
եւ մատներուս մէջ կը դողայ աշնան թօշնած տերեւ մը նոր.
Մինչ ծառերու մերկ ճիւղերուն հովը կուտայ ծիծաղ մը չոր,
Իմ հոգիիս կը կը յաճախէ հայրենիքէս յո՛ւշ մը չքնաղ:

Հին օրերու յուշին կառչած հիմա կ'ապրինք հեզ ու նըւաղ
Զըմեռնամուտն՝ օրուան, կեանքին, մեր իղծերուն հէք ու անգօր,
Անգօր՝ նոր կեանք մ'ու նոր երանգ փոխ տալու մեր շրթներուն զոր
Զմրան առջին հողմին արդէն կապտացեր են, աւա՛ղ, աւա՛ղ....

Ինչպէ՛ս մոռնալ անցեալը մեր, կառչիլ տըխո՛ւր սա ներկային,
Կեղծել կենցաղն անհարազատ օտարի տան, ու անոնց մէջ
եւ անոնց հետ ըզգալ ինքզինք այնպէս տրտում ու առանձին:

Պիտի կրկին գարունը գայ, պծնէ դարձեալ մարգն ու պարտէզ,
Ամէն սրտի բաղձանքը տայ եւ մոռցընէ վիշտերն ալ գէջ,
եւ պիտի, մի գուցէ, աւա՛ղ, անգամ մը եւրս մոռնայ մեզ....
23—11—932.

Ի Մ Գ Ի Ի Ղ Ս

Նորէն թախիծն է գրկեր գիւղն աւերուն,
Ու հով մը խուլ կը կաղկանծէ դաշտին մէջ
Սուգն անպատում տերեւաթափ ծառերուն,
եւ աշունն ալ կ'իյնայ առէջ առ առէջ:

Ու ես առջեւ գիւղանկարին այս տրտում
— Պատերազմի արհաւիրքներն ողբերգող —
Կը տառապիմ արտասուելու անկարող:

Ո՛վ իմ գիւղակս հայրենի, ո՛րք, աւերած,
Այժմ, աւա՛ղ, լըքուած նոյն իսկ երազէդ,
Զորցած բաղեղ մ'ինչպէս ծառին պլլըւած,
Կը յամառիս պահել պատրանք մ'անցեալէդ:

Դուն իմ սրտիս առկայծող ջահն ես սիրուն
Զոր կը սպառնան մարել հովե՛րը վաղուան.
Բայց ես, զի՛ւղ իմ, քեզ պիտի բնա՛ւ չըմոռնամ....
13—8—927.

Մենք, սրգաւոր յուշերու անհանգրըւան ուղեւոր,
Այսօր հրպարտ ահա ձեր փառքին առջեւ կ'առնենք կանգ.
Մեր երէկին համար հէք, վաղուան համար լիակեանք,
Ձեր շիրմին վրայ դնելու անմոռուկի փունջ մը նոր:

Դուք մեր շրքեղ այսօրին յարութեան երգը եղաք.
Դորշ ամպերուն ընդմէջէն մեր սրտերուն վրայ սուգուող
Բազմադարեան տենչերու արեգնային պուտ մը շող,
Մեր սրտին խոր դեռ հնչող յոյսերու ծով արծազանգ:

Ապրիլեան սեւ իրիկունով մ'իր թուփերէն սիրաւէտ
Խլուած վարդերն եղաք դուք մեր պարտէզին հայրենի,
Արդ մեր հոգւոյն մէջ՝ տըխո՛ւր կ'իյնայ ժըպիտն արեւի....

Որքա՛ն անշուշտ կ'ուզէիք այսօր ըլլալ մեզի հետ,
Մեր յոյզերով տառապիլ եւ ժպտիլ մեր յոյսերով,
Ու հին երազն — իրական այսօր — գրկել կոյս սիրով....

ՔԼՍԱՆ ՏՍՐԻ՛.... Ես կը յիշեմ իբրեւ երէկ ըլլար ան:
Ես կը յիշեմ նայուածքդ աղու, աչքերուդ գորշը բարի՝
Որ աչքերուս մէջը գրկած ինձ հետ ամէն տեղ տարի,
Յուսկ յիշատակ քեզմէ ինձի՝ լոկ քու անո՛ւնդ հայրական....

Ես հիմա մարդ եղայ այլեւս, մարդ մ'որ գիտէ, օ՛, աւա՛ղ,
Արժէքն այլոց ժըպիտներուն, երիտասարդ մ'որ արդէն
Շատո՛նց տեսնել վարժընեցաւ ամէն չարիք չա՛ր մարդէն:
Որու սիրտն է յուզուած ովկէան, իր ժըպիտին տակ խաղաղ:

Տառապեցա՛ր, գիտեմ հայր իմ, քսան տարի վերջ, վշտակիր,
Կ'ըմբռնեմ որքա՛ն մեծ եղաւ քու տառապանքդ այն պահին,
Երբ դիմացդ կանգ առաւ յանկարծ դժխեմ ստուերը մահին:

Ո՛չ թէ կեանքին համար՝ որ լոկ տեսիլ մ'է ու յիշատակ,
Ո՛չ իսկ ունայն այս աշխարհին՝ կըքած ցաւին բեռան տակ,
Այլ աւելի անո՛նց համար՝ որ քու ետե՛ւ ձըգեցիր....
24—4—935.

ՀԱՅՐԵՆԱԲԱՂՁՈՒԹԻՒՆ

Հո՛ւ, հեռաւոր ու լրքուած, ահե՛ղ ծովու մը ափին,
Ուր հովն իր երգն հընօրեայ դեռ կը նետէ ափերուն,
Կանաչներու մէջ կորած դեռ կայ զիւղակն իմ սիրուն,
Գամբռի մը պէս յանձնըւած տիւանդորրի մըրափին...:

Ես կը կարծեմ դեռ տեսնել հսկայ ծառերը խոհուն՝
Պարտէզին մէջ օճանուտ բուրեան ցողովը ցայգին,
Որոնց վըրայ կը լայննար աղօթքի պէս սրբագին՝
Զանգն հեռաւոր մատուռին այգուն շողովն ակաղծուն:

Վերադառնա՛լ, ա՛հ ի՛նչպէս, քու մայրական զգուանքին,
Մոռնալ, այլեւըս մոռնալ պանդուխտի ցաւն ու նորէն
Եղբայրանա՛լ յիշատակ դարձած նախնի՛ մեր կեանքին...:

Գիտեմ, հիմա ա՛լ չըկան հին դէմքերն այն գուրգուրոտ,
Որոնք պիտի աչքերուս մէջ ծովանան ուղիւօրէն...
Բայց այդ լալո՛ւ հանոյքին հոգիս այնքա՛ն է կարօտ...:

15—5—930.

Մ Ե Ղ Ա՛

ՀեՌԱՒՈՐ զանգը մատուռին զիս կը կանչէ դարձեալ իրեն,
Ու մանկութիւնս ինձ կը նայի հին օրերու քա՛ղցրը ժպտով.
Կ'ուզեմ «Հայր մեր» մը մըմնջել պատիկ տըղու մը պէս թոթով,
Ու կը ցանկամ՝ պատէն կախուած սուրբերը զիս դարձեալ սիրեն:

Կը փափաքիմ ներկայ ըլլալ, օ՛ գոնէ մէ՛կ պատարագի
Ու ամէն մէկ քու անունիդ մտքէս ի սիրտ խաչակնքել.
Շարականին սրբախորհուրդ կրկնել բառերն՝ հընուց ընտել,
Ու քեզի հետ, Տէ՛ր, պահ մը գէթ, հաղորդըւիլ միտք ու հոգի...:

Անկեղծութեամբ զայթակղիլ սա զիտութեան կարծըր վըճիռէն
Ու ո՛չ միայն քեզ հաւատալ, հապա վստա՛հ գիտնալ որ կաս
Ու մականիդ մտնել ներքեւ, ինչ փոյթ, ի՛նչ փոյթ թէ մաս առ մաս:

Աւա՛ղ սակայն, բոլորին պէս՝ որ զիտութեան կը վըճարեն
Ամենաթանգն իրենց անձէն, ես ալ, ո՛վ Տէր, քե՛զ կորուսի.
Այժմ իմ հոգիս քու կըրակէդ զուրկ է այլեւս, ու կը մըսի...:
22—10—934.

ԾՆՈՒՆԴԻ ՀԻՆ ԵՂԱՆԱԿ

ԱՒԱՂ, իմ դէմքըս փոխուած է հիմա,
Մանուկ օրերուս տըղան չեմ ա՛լ ես.
Օրեր՝ որ հեռու փախած են այլեւս,
Որ գուրգուրանքով կը յիշեմ ահա՛:

Կը յիշեմ տրտում գիւղակս ու Աստուած,
Երկնքին քըսուող ծառերը բարտի,
Հորիզոնն ուր մեր գիւղը կ'աւարտի,
Ուր աղօթքի պէս սուրբ ժամն է կանգնած:

Կը յիշեմ ծնունդի զանգակներն առկախ
Օդին մէջ, ու ես մանուկ մը ուրախ՝
Տօն օրուայ աղուոր լաթերըս հագած

կ'երթայի պագնել սուրբերն ու Աստուած:
Ու կը յիշեմ մեր տունը խունկի՛ համ...
Օրեր՝ որ եկան, գացին մէ՛կ անգամ:
2—1—932.

ԱՆՎԵՐՆԱԳԻՐ

I

Մէն, անարեւ ճամբու մ'եզրին՝ ծիլ արծակած բոյսին նըման,
Աղուոր ու հեզ երազներու անկարելի յոյսին նըման,
Իմ հոգիիս թա՛փը ուժգին անարգասիք կը կորսուի
Պարապութեան մէջ արծակուած անհանգըրուան լոյսին նըման:

Ես դեռ կ'ուզեմ անցեալս յիշել եւ արտասուել զայն անվարան,
Կապոյտ երկինքը իմ գիւղիս, իմ հայրենի տունըս վէրան,
Անծրեններուն տակ մընացած ջըրաներկի անգո՛յն պատկեր՝
Կ'արտացոլայ ո՛չ մէկ երանգ անրջագուրկ սրտիս վըրան:

Անշո՛ւշտ թէ մաս մը մեր հողէն՝ հին օրերու կիսակործան,
Դեռ կը պահէ արեւուն տակ մեր յոյսերուն դրօշը ծածան.
Կը սիրեմ զայն, բայց չե՛մ մոռնար իմ սըզաւոր հայրենիքէս
Առանց հայու, թուրքին լըբուած, աւելի՛ մեծ մաս մը սակայն...:

22—5—932.

ՍԱՐԻ կուշտին վըրայ խրճիթ մը ունիմ գորշ,
 Երազի պէս անյայտ, յիշատակի մէկ բառ.
 Անոր ձեւն ու գոյներ՝ մտքիս մէջ շատ որոշ
 Եւ իմ սրտիս առթած հանոյքն է անըսպառ:

Արեւն անոր վըրայ ժըպիտ մ'է տաքուկ, ջերմ,
 Լուսինն ամպերուն մէջ հարսի դէմք շրղարշեայ,
 Գիշերն երկինք լազուարթ՝ որ ես շա՛տ կը սիրեմ,
 Կէսօրներն ամրային ծուլութեան յուզի՛չ պահ:

Օ՛, լալու աստիճան կը յուզուիմ ես յաճախ
 Երբ խորհիմ, որ խրճիթն այդ՝ սրտիս մերժըւած,
 Միա՛կ իղծս է, աւա՛ղ, միա՛կ պահըս ուրախ,
 Իմ մութ հոգիս լուսող միա՛կ ճրագն առկայծ...:

1—2—935.

ԾԱՌԵՐՈՒՆ տակ կը կորսըւի մըտածումիս թելը բարակ,
 Կարծես արմատ կ'ըլլայ անոնց՝ որ ցողունին սնունդ ջամբէ.
 Եւ ուրիշներ՝ որ կը դառնան խոնջ ու տըխուր երկար ճամբէ,
 Եւ ուրիշներ՝ որ կը մեռնին ամբոխի ժիտ շունչին ճարակ:

Պիտի յուսա՛մ, մինչեւ հասնի մըտածումըս վըտարանդի,
 Մըտածումս — հողէն բղխող գետ — որ արեւն յար կը խըմէ.
 Բայց ան ուրիշ ուժեր առնէ եւ անվարան պիտի դիմէ
 Նըպատակին. նոյն իսկ կաթիլ մ'ի՛նչ փոյթ, սակայն հասնի պիտի:

Ես բիւր երգեր հիւսեմ պիտի ու նուիրեմ ծառին, ծաղկին,
 Դեռ նուիրեմ ունայնութեան եւ մեր կեանքին՝ տրտում ու հէք,
 Դեռ նուիրեմ մեր դառնութեան ժպտող՝ քեզի՛ աղուոր արեգ
 Որ տաքցընե՛ս աշխարհը մեր, որ պարտէզներն ալ մի՛շտ ծաղկին:

17—1—935.

ԿԸ ՄՕՏԵՆԱՅ նոր տարին քայլերով խո՛ր եւ վստահ,
 Մինչ հին տարին խոյս կու տայ իւրաքանչիւր վայրկեանին.
 Այս պահերուն է միայն կը զգամ թէ ի՛նչ թանկագին
 Գանձ մ'էր՝ որ իր արժէքով գընահատել չըզիտցայ:

Վատնեցի ի՛նչ որ արեւն ինձ տուաւ լոյս ու բարի,
 Ի՛նչ որ կեանքէն կորզեցի ես տաժանքով ու ցաւով,
 Շուրջիններէս ըստացայ սաչափ գորով կամ խըռով,
 Եւ այս բոլորն ամէն օր, աւա՛ղ, ամբողջ մէ՛կ տարի....

Ի՛նչ նոր խոհեր ուխտեմ ես ամանորի այս սեմին
 Ու երազներ, ըղձանքներ տանիմ փոքրիկ աղղու պէս
 Իմ մոռցըւած սուրբերուս, ու խնդրել որ յոյսերէս՝
 Բոլորը չէ՛, մէ՛կը գէթ ըզգենայ ձեւ ու մարմին....
 28—12—934.

Օ՝ ՏՐՏՈՒՄ զանգը հեռաւոր սա կոչնակին՝
 Մառախուղին մէջ առտուան,
 Ու արեւէն երիզ մը լայն,
 Որ մանկութեանս կը տանի զիս ահա՛ կրկին....:

Գաղջ արեւուն զըզուանքին տակ արտերն ահա,
 Ու մարգերուն վըրայ իջած
 Լուրթ երկնքին համբոյրը թաց՝
 Որ սրտիս վրայ աղօթքի պէս կը ծովանայ:

Այնպէ՛ս բարի եմ այս առտու, այնպէ՛ս խելօք,
 Դպրոց գացող մանչու մը պէս.
 Հին մանկութեան իմ երգերէս
 Ա՛հ, յիշէի՛ ու երգէի երգ մը անհոգ....:

13—2—931.

Ահա կը սեւնայ կապոյտը ծովուն.
 Լուսընկան անոր մէջքին վըրայ լայն
 Կը կապէ լոյսի երիզ մը միայն
 — Կուսական զօտի — աղամանդի՛ գոյն:

Նաւահանգոյցի մը քարին նստած,
 Ափին զարնուող ջուրի հծծիւնին
 Հոգիս ունկնդիր, նաւաբեկումին
 Կ'երազեմ առթած հաճո՛յքը գըթած....:

Սիրենաներու պարն ո՞ւր է հիմա,
 Որ անոնց տարփոտ երգին մէջէն գէթ,
 Նաւաստիին պէս ծեր ու փորձագէտ,
 Հոգիս անունիդ վանկերը գողնայ....:

ԼԻԻՔՍԷՄՊՈՒՐԿԻ պարտէզին մէջ, արծանին տակ Լոռ տը նովին,
 Կը ժպտիս դուն ու կը վիճիս, կը նայիս ինձ. ուրիշներուն.
 Դուն ներկայ ես դիմացըս, հո՛ս, այլ բացակայ, հեռո՛ւն, հեռո՛ւն,
 Ու ես քեզի հետ զիս կը զգամ այնպէս տրտում ու առանձին:

Թէեւ ջանք կայ ժրպիտիդ մէջ երեւնալու համար աղուոր,
 Լոկ քմծիծաղ մըն է սակայն, ինչպէս մտքիդ մէջ ամէն բան
 Հիմա պարզ է թէեւ, բայց դառն, ունի սկիզբ նաեւ վախճան.
 Սիրոյ մասին ես կը խօսիմ, դուն կը վիճիս ինձ հետ անդորր....:

Երազուն, սեւ աչուրներով աղջիկ մ'էիր երբեմն դուն ալ,
 Որուն բառերը պարզ էին, բառերուն տակ սիրտը գոհար.
 Մինչ հիմա դուն դիմացս ահա, ինձի ծանօթ աղջիկ օտար,
 Զոր բառերուն ներքեւ կորած՝ այլեւս ես չե՛մ կրնար ճանչնալ....:

ԱՆՁՐԵՒՈՏ ԵՐԵԿՈՅ

1.

ՅՈՐԳՆԱԾ արեւը կ'իյնայ
Արդէն սուներուն ետեւ.
Ա՛հ պիտի գիշերը հիմա
Առնէ մեզ թեւերուն ներքեւ:

Ա՛հ պիտի շրթներըս դարձեալ
Արբին շրթներուդ վըրայ,
Կամ պիտի յուշերը անցեալ
Տրտում դառնան մեզ հիմա:

Տժգունի՛ն իրերը, թո՛ղ
Գորշանան մութին մէջ կրթին.
Ո՛չ մէկ լոյս — աչքի պէս աններող —
Չարիւնէ մեր սիրտը կրկին:

Թողլքուած գլուխդ ուսիս,
Անցնին պահերը արագ
Եւ եթէ, հէ՛ք աղջիկ, մըսիս
Չունենանք մոծի՛ր մը կըրակ....:

2.

Կամուրջի պէս խարխուլ՝ տըխտ՛ւր
Ջրգուեր է այսօրը վաղուան,
Եւ մարդը անիմաստ, իզուր,
Յոգնաբեկ կը քալէ համբան:

Կեանքն անգուսպ գետ մըն է, հեղեղ,
Կը քանդէ կողերն իր աւեր,
Հէք, աւեր մեր կեանքն ալ շատ հեղ
Կը կարդայ մահերուն հրաւէր:

Ա՛հ, ինչո՞ւ արտասուել, սըգալ,
Երգի մը համար կամ աղջկայ.
Մեր ապրած օրերուն անցեալ
Մէկ իմաստ կամ արժէք չըկայ:

Թո՛ղ վաղուան մեր սրտերն յառին,
Գալիքին՝ անորոշ, լուսաւոր.
Ի՛նչ փոյթ թէ՛ այսօրն է դըժուարին,
Կամ վաղն ալ անիմաստ մէկ այսօր....:

3.

Բարակ անծրեւը կ'իյնայ մինչ
Փողոցին մէջ տըխուր եւ մութ,
եւ կը խորհիմ երկնքին ջինջ
եւ օրերուն զարնամուտ:

եւ կը յիշեմ օրերն անցած
Լըքումներու եւ զրկանքի,
եւ կ'երազեմ պահերն անդարձ
երգի, սիրոյ, գուրգուրանքի....:

երգ չըմընաց շրթներուս վրայ
Որ քեզ համար երգած չըլլամ,
Վէրք չըմընաց այլեւս ահա՛
Որուն բովէն անցած չըլլամ:

Երազներու սեմին լըքուած՝
Ո՞ր աստուածին արդ հառաչել
Բայց անըստոյգ եւ անաստուած
Ինչպէ՛ս մահուան ընդառաջել....:

20—10—929.

ԱՐՉԱԿՈՒՐԴԻ ՕՐԱԳԻՐ

առաւօսեան պսոյս

Արքասիաներ են կախուեր ցանկապատէն գեղազարդ
Ու ծաղիկներ կը ցօղեն օթներուն վրայ անցնող,
Կը ճերմըկի ճամբուն վրայ ամրան փոշին լուսաշող,
Կը յօրանջէ արեւն ալ աղջկայ մը պէս նորազարթ....:

Ծաղիկներն են բազմերանգ, բազմաբուրեան, որ կարծես
Կը ճգնին նոր երանգներ բերել կեանքին մեր գունատ.
Միւս կողմըս մինչ բի՛լ ծովն է, խորունկ, լրդին ու հանդարտ.
Ետ կը դառնամ յամրաքայլ առաւօտեան պըտոյտէս:

ՓԼԱՌԻՆ վրայ կը փռուի մարմիններու գոյնն անոյշ
Ու հարմօցնի կը ստեղծէ կապոյտին հետը ծովուն,
Կ'իյնայ արեւն՝ հրդեհուած հսկայ գունտի մը հանգոյն,
Յետ-միջօրէն կը լայննայ քննաթմբի ռ. քնքոյշ:

Պատշգամէս կը դիտեմ. շատ հեռուէն, միատարր
Լոկ գոյնը ինձ կը հասնի միսերուն այդ կանացի,
Ու տաք լոյսէն կիսասքօղ նայուածքս ի զուր կը յածի
Եւ նուրբ գիծերը անոնց ես որոշել չեմ կրնար...

ՄԵՂՄ կը բացուի ցայգանկարը ծովափին բիւրեղեայ,
Հին նաւակ մը ձկնորսի ծովուն լանջքին կ'իյնայ, գորշ
Անձեւ քանի մը գիծեր ու երանգներ անորոշ.
Եւ ցայգահովն ալ արդէն՝ որ թեւերն իր կը բանայ:

Ծովը մերկ կին մ'է կարծես, ա'լ մոռցըւած տարփուհի,
Որ կը փրռուի փրլափին վըրայ յորձքով մը երկար,
Կը տժգունի ժայռին վրայ փարոսին լոյսը տըկար.
Նաւակս ալ մեղմ նազանքով լուրթ ծովն ի վար կը սահի:

ԻՐԻԿՆԱՍՈՒՏ ԱՇՆԱՅԻՆ

J'ai plus de souvenirs
que si j'avais mille ans.

(Spleen) CH. BAUDELAIRE

Ու է՝ հովին մէջ կ'երգէ սէրն աշնան, —
Ու մարգագետնին մէջ ծիւ ու ծառեր
Խենթ կոյսերու պէս լու՛ռ կը մերկանան...

Յիշատակի երգ մ'է աշունն ինծի,
Հէք երազներուս վշտակոծ ոգին՝
Որ դաշտերուն մէջ տրտում կը յածի...

Քանի՜ յուշերու ժպտեցաւ հոգիս,
«Ու իբրեւ թէ դա՛ր մ'ըլլայի ապրած՝
Որքա՛ն յուշերու բեռն ունիմ ուսիս»:

Շարժանկարի նման կեանքս անցաւ անդարձ
Ու փոխանակ ե՛ս ապրելու զանի
Լոկ հանդիսատես մընացի անվարձ....:

Աւա՛ղ, երջանիկ ըլլալս չե՛մ յիշեր
Մէ՛կ օր, հոգեկան վայելքի մէ՛կ պահ,
Յանգեցան յոյսերս ալ չեղած գիշեր:

Յոյսերուս հանգոյն յանգեցաւ շա՛տ վաղ
Օրն, ու բընանկարն ալ կը խառնըի
Իրիկնամուտի ցոլքերուն նըւաղ....:

24—8—932

ՍԻՐՈՅ ԵՒ ՏԱՐԱԿՈՅՍԻ ԵՐԳ

ԱՄԻՍ մըն է, այնքա՛ն փոխուած կը զգամ ես զիս.
Որ այլեւս չեմ գիտեր՝ ուրա՞խ եմ թէ տըխուր.
Մըտածում մը անուշ կը կառչի ըստուերիս
Նոր յոյգեր լեցնելով հոգիիս մէջ թափուր:

Գարնան արեւը ջերմ՝ ուսերուս կը թափի,
Այլ կ'իյնայ շուքը վրաս տարակոյսի թեւին.
Յիշատակդ եմ գրկած մասունքի պէս սուրբի,
Ու միայն քե՛զ կը խորհիմ քաղցրօրէն, հոգեւի՛ն:

Մայիսի շունչը գաղջ, երակներուս մէջէն,
Դեռ ինձի կը բերէ ըղձանքներ գողունի.
Մըտերիմ հին բառեր սրտիս խոր կը հնչեն,
Անմատոյց փունջ մը վարդ ձեռքերուս կը թօշնի....:

Քառորդ դար է կ'ապրիմ, կը խորհիմ ու կը զգամ,
Ու կը գտնեմ որ կեանքն հիմա նո՛ր տակաւին
Իղձերուս կը ժպտի ծիծաղով արնաքամ,
Րոպէներն ալ հիմա ինծի դա՛ր կը թըւին....:

Ա՛հ, ինչպէ՛ս չըսիրել քեզ՝ երա՛զ նըւաղուն,
Կեանքի ժըխորին մէջ հեզօրէն շիջող վանկ,
Շիթ առ շիթ, գարնային անձրեւի՛ պէս քեղուն,
Դառն հոգւոյս մէջ լեցուող ըղձալի՛ տառապանք....:

12—5—933.

Մ Ի Ն Ա

ա ո ա օ ի ն ե ր գ

ՓԱՓԱՔԵԾԱՅ որքան, Տէ՛ր, որ ցաւն իմ ոչ որ գիտնար.
Նոյն իսկ աղջիկն այն անոյշ, աչուրներով ջինջ ծաւի,
Որ իմ սրտիս մէջ հեղուց դժխեմ սափորը ցաւի,
Եւ անցնէի մէն, լրո՛ւն, նըման շուքի մ'աննշմար....:

Այլ սրտիս մէջ ալեկոծ սէ՛րը, ծովու մը նըման,
Ամէն վայրկեան կը սպառնայ ափունքներէն նետուիլ դուրս.
Կը մեղրանայ անուռն իր ամէն վայրկեան շրթներուս,
Իր անուշիկ պատկերն է մի՛շտ աչքերուս հանդիման....:

Ինչ փո՛յթ, դիպուածն է նետած այսքան հեռու իրմէ զիս,
Ճակատագիրն ընէ՛ իսկ հոգիս դրացի աստղերու,
Պիտի սիրե՛մ զինքը միշտ, յիշատակն իր կը զեղու
Մէկ ըղձալի՛ արքեցում մէջն որբացած հոգիիս....:

* * *

Մեղմ ու հանդարտ կը ձիւնէ քաղքին վըրայ հընաւանդ,
Մահուան աղօթք մը կու լայ քամիին հեծքը հիւանդ,
Ծառերէն վար տերեւներ մեղմ ու գինով կը թափին,
Զանծրոյթ մ'անվերջ տրտմական կը յամենայ գետափին:

Ի՞նչ փոյթ սաւանը ձիւնին՝ փըռուած հերմակ ամէն կողմ,
Ի՞նչ փոյթ քամին՝ որ կ'ոռնայ փողոցին մէջ աղիողորմ,
Վաղը արեւը կրկին պիտի փայլի ոսկեման,
Ու բընութիւնը ժպտի վերագարթնումը գարնան:

Բայց ո՞վ պիտի տայ ինծի վերածնունդն այդ մեծափառ,
Երբ ա՛լ ձիւնէ մագերուս ժամանակին շունչը սառ,
Երբոր ամէն ինչ հագնի մութ պատմութեանը մահուան,
Սրտիս հո՛ւրն ալ չըկրնա՛յ հալեցնել ձիւնն այդ ձմրան...:

* * *

Այն ատեն ես միայնակ, ձմրան երկար իրիկունն,
Երկար պիտի վերյուշեմ երազանքն հի՛ն օրերուն.
Մեղանիս վրայ առկայծող յառած տժգոյն կանթեղին,
Որուն լոյսը պիտի տայ դալուկ դէմքիս նոր դեղին՝

Որ աշնան օր մը այսպէս, աշնան օր մը տրտմազին,
Մինչ ծառերէն տերեւներ մեծ ու պզտիկ կ'իյնային,
Երկա՛ր կ'ոռնար քակին մէջ փոթորկաշունչ խենթ քամին
Ու կ'անծրեւէր շարունակ գորշ տրտմութիւնն երկնքին,

Կը ժպտէի՛ր մինչդեռ դուն ժրպիտով կոյս ու անմեղ
Կապոյտին մէջն աչքերուդ բանաւած երկինքը բիւրեղ,
Ես պատանի մը տժգոյն, մէջն աչքերուդ — ծո՛վ համայն —
Նետեցի սիրտըս, բայց ծոփն այդ այնքան խո՛ր էր, այնքա՛ն:

* * *

Այս գիշեր ես, հէ՛ք տըղայ, կանգնած Ռոնի ափունքին,
Կը մանգաղէ մինչ լուսնակն նրբին շրջարշն երկնքին,
Եւ մինչ լիոն կը բերկրի լոյսերու մէջ՝ ծո՛վ արծաթ,
Պզտիկ աղջիկ, չա՛ր մինա, կը մըտածեմ քու վըրադ...:

Ո՛չ իսկ մէկ կայծ սրտիս մէջ հին օրերու հրդեհէն.
Ներկան երկաթ թեւերով կը գրկէ զիս համօրէն,
Ու կը փնտռեմ ես, իզո՛ւր, երջանկութիւնը անդարձ՝
Որ կը հանչնանք մէ՛կ անգամ, երբ ան արդէն է կորած:

Եւ համբոյրներդ, ի՞նչ փոյթ թէ շրթներդ նոյնիսկ ըլլային
Պուտ մը արիւն՝ քարացած թերթիկներուն տակ վարդին,
Եւ քու մագերըդ քումայթ... Ամբողջ հրապո՛յր էիր դուն,
Դո՛ւն, իմ սրտիս խոստացուած, ա՛հ, անմատոյց ընծայում:

* * *

Ջրկրցայ նոյն իսկ ըսել թէ՛ պատկերովդ է լեցուն
Հոգիս, թէ՛ լոկ դուն կ'իշխես իմ խոհերուն, իղծերուն:
Բառեր՝ որոնց թերեւըս ըսպասեցիր, հէ՛ք Մինա...:
Սին յիշատակ մ'ահա սոսկ, որ արդ մեզի կը մընայ,

Բաժանումի պահն է այն, բաժանման պահն այն անսիրտ,
Ուր ես տեսայ աչքերուդ մարգարտանալն արցունքիդ:
Դեռ կը յիշեմ՝ երբ եկայ քեզ լալ ողջոյնս հրաժեշտի:
Զքնաղ պատկերդ այդ, աւա՛ղ, ինչպէ՞ս մոռնամ ես պիտի:

Ինչքա՛ն տոժոյն էր ժըպիտդ այտերուդ վրայ վշտաստուեր
եւ զսպըւած հառաչանք մը, որ լանջքիդ տակ կ'ուռէր,
Ասիներուս մէջ յամեցող գուրգուրանքը մատներուդ,
Ու պատկերիս դալկացումն աչուրներուդ մէջ կապոյտ....

* * *

Սրտիս վըրայ կը լայննայ գիշերն անհո՛ւն խորութեամբ
Ու սիրոյ երգ մը հեռուն հեծեծանքն իր կը սկսի,
Եւ զիս կ'առնէ հոլանի թեւերուն մէջն իր կոյսի
Քու յիշատա՛կդ անուշիկ, անկարելի՛ բարութեամբ:

Ինչպէս տոժոյն է այսօր ամպերուն տակ լուսնկան,
Եւ քու սէ՛րդ, հէ՛ք աղջիկ, աւա՛ղ, լըքուած մէկ սեւ օր,
Ա՛հ դիպուածով զարնըւած աղաւնիի մը նըման,
Սրտիս վըրայ կը ծալէ այժմ թեւերն իր վիրաւոր:

Դուն չըգիտնա՛ս մի գուցէ, Մինա, թէ սիրտ մը տըղու,
Սըգաւոր սիրտը անոր՝ որ քեզ սիրեց օր մ'այնքան,
Բազուկներն իր կը բանայ, այլ սրտին վրայ տարփական
Փոխան քնքոյշ ուսերուդ մութ պարապը գրկելու....

* * *

Կ'անցնի ձըմեռը, կ'անցնին եւ այս օրերը տըխուր,
Եւ ծառերն՝ որ ինկած են տերեւաթափ մահաթոյր,
Վաղը կուգայ նոր գարուն, նոր արեգակ ու դարձեալ
Տերեւներով նոր սիրուն կ'ըլլան բոլորը պճնեալ:

Ժամանակն՝ որ կը սահի, կը փոփոխէ այսպէս յար
Տերեւն անոնց ու մեզի մեր տարիքն ու զաղափար....
Այսպէս թէեւ կը տանջէ, աւա՛ղ, զիս սէ՛րդդ, Մինա՛,
Դուցէ ցաւն այս, ո՛վ զրկանք, ինձ մշտապէս չըմընայ:

Դուցէ մոռնամ օր մը քեզ, անո՛յշ աղջիկ, որ այնքա՛ն
Վայրագօրէն սիրեցի, տառապեցայ խենթի նման...
Բայց ո՛չ, անունըդ ինձ հետ յաւերժանայ ու սառի
Շրթներուս վրայ քարացած, նման սրգաւոր համրոյրի....

Ե ր կ ր ո ռ դ Ե ր գ

Մինչ ձորակին մէջ կանաչ կը հոսի Սորկը հանդարտ,
Հին յուշերու դամբարան՝ ուրտեղ իմ սէ՛րս է թաղուած,
Աղօթքի պէս սրբազան կը բարձրանայ առ Աստուած
Իմ հոգիս հեւքը խոր. ու կը դիտեմ ես անթարթ

Երկվայրկեաններն՝ որ հիմա կարծես դարձեր են դարեր:
Կարծես հին երգն ինձ կ'երգեն գիւղակն ու դաշտը ծաղկած.
Բայց չեմ գտներ անոր մէջ հրնօրեայ շեշտն՝ որ անդա՛րձ
Իրեն հեղուկ իրանին պլլած գետակն է տարեր....

* * *

Ինչ սրտերու ժպտեցաւ իմ սիրտս ու որքա՛ն սէրեր
Ինձ մոռցընել չըկրցան նոյնիսկ տերեւ մը ծառէդ.
Ու կը սպառնայ ի՛նչ փոյթ մահն իմ օրերուս ակընդէտ
Ու կեանքս հագիւ մէկ թելէ առկախ հօգուի՛ մշտներեր:

Վօկլիւզ, ինչպէ՛ս կրնամ քեզ պահ մը մոռնալ, պահ մը լոկ.
Դուն առաջին իմ սիրոյս եղար օրրանն, օրրեցիր
Հոգիս կապոյտ երկնքիդ եւ աչքերուն միջեւ իր,
Ու հիմա ես կը մընամ ցաւի՛ մը պէս անողոր:

* * *

Նորէն կ'ուզեմ դառնալ ես քու հըմայքիդ հրնօրեայ
Եւ իմ տըղո՛ւ հոգիով կապոյտ աղջիկըդ սիրել,
Օր մ'ալ յաւէտ կորաւիլ բաւիղներուդ մէջ անել,
Աչքերուս մէջ ու սրտիս՝ սիրոյ բերկրանքն հոգեհմայ:

Բայց քու աղջիկըդ, Վօկլիւզ, բազուկներու մէջ ուրիշ
Իր մայրութիւնն է ճանչցեր. ինչպէ՛ս կրնամ պիտի ես
Զուր արժէքով զանձն այդ հին հանել, նետե՛լ հոգիէս,
Յետոյ աղբատ սէ՛ր մուրալ փակ դռներու առջեւ միշտ....

* * *

Անուն մը լոկ կը մընայ քեզմէ ինձի իբր աւանդ,
Որքա՛ն շատ է արդէն ան զիս քաղցրօրէն յուզելու.
Ես կը շրջիմ սրտիս մէջ — մեռելական այցելու —
Փունջ փունջ վարդեր նետելու սէրերուս վրայ աստ ու անդ:

Ու ես ահա՛ կը դառնամ, թերեւս քիչ մ'աւելի
Տըխուր, նաեւ թերեւս քիչ մը աւելի վշտաբեկ.
Սակայն, Վօկլիւզ, ըսէ՛, ո՞վ զըտաւ իր սիրտը երբեք
Ուրախ, զանի լեցնելէ վերջ յուշերով սիրելի՛....

ՕՁԵՐԸ ՀՄԱՅՆԼՈՒ ՀԱՄԱՐ...

Ա.

ՀՈԳԻՍ կապոյտ ովկէան մըն է անյատակ,
Երգըս կոհակ՝ որ ժայռերուն վրայ դժխեմ
Կը փշրըւի. ու տարերքին ես կ'իշխեմ
Աւանդուելով ժամանակէ ժամանակ.

Նետէ՛ հոգիդ՝ ուռկանն ինչպէս ձկնորսի
Հոգիիս մէջ այս բիւրախոց, բայց անդորր,
Սիրտըս պիտի ես գետեղեմ մէջն անոր
Եւ ան պիտի ձուկի մը պէս քեզ խօսի՝

Ձանձրոյթն անափ յաւերժական Ներկային,
Ապագային ծերացնող յո՛յսն անձկալի
Եւ Անցեալին մոռացման ցա՛ւը պատմէ:

Անփոյթ թէ դուն չըհասկընա՛ս բառն անոր,
Ջայն անտեսես իբր առարկայ սընոտի.
Նոյնիսկ մեռնի՛ ձեռքերուդ մէջ քու աղուոր....

23—4—935.

Բ.

ՀՈԳԻՍ հազար ակէ բղխող զեա մ'է տըմոյն
Ու դուն ուռի մը տրտմենի եզերքներուս.
Մերթ կը քրտուիմ արմատներուդ քու ջըրամոյն,
Գուրգուրանքովն իմ անապառ, անյա՛գ սիրոյս:

Առաւօտեան երգ մըն ես դուն շրթներուս վրան,
Կամ ցայգային համրոյր մը հեզ, ինքնանըւէր.
Սրտիս խորին անդունդներուն մէջ մշտական
Արծազանգող երգ մը սիրոյ ցայգահրաւէր....

Կրծքիդ վըրայ ծաղիկ մ'եմ ես անհոտաւէտ՝
Որ բոյրերուդ մէջ արբենայ պիտի յաւէտ,
Անհամարձակ՝ տալու տուրքն իր հրապոյրիդ կոյս:

Հոգւոյս թափուր մեհեանին մէջ դիցակորոյս՝
Թոյլ տուր պաշտե՛մ ես արփըշիռ ու սիրակէզ,
Մեր հեթանոս հին ծէսերու նո՛ր կուռքը՝ Քե՛զ:

12—9—931.

Գ.

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ պէս ստուերոտ ու խուսափող,
 Ես կը յիշեմ յաճախ քեզի, տժգոյն աղջիկ,
 Շրթներուս վրայ կը յամենայ անունդ աղուոր,
 Հին, մոռցըլած երգի մը պէս մեկամաղծիկ:

Մարմնոյդ բուրումը ըզգլխիչ մահիճիս մէջ
 Դեռ կը բռնկի ափ մ'հրդեհուած խունկի նըման,
 Կը վերյիշեմ երբ գրգուանքի պահերն անվերջ
 Սիրոյ մեր խենթ գիշերներուն երազական:

Կը յիշեմ, երբ կ'իյնար գըլուխդ հեշտագորով
 Համբոյրներուս տակ խեղդըւած, հեզ ու բարի
 Ու կ'ըսէիր դուն գգուանքոտ նըւաղանքով, —

«Օ՛ր յոգնեցայ, հանգիստ թող զիս ա՛լ, սիրելի...»:
 Հիմա, սակայն, ես կը ջանամ քիչ մ'ամէն օր
 Առա՛նց ճիգի սէր ու համբոյր մոռնալ բոլոր...:

1929.

Դ.

ՍԻՐՏԸՍ նաւակ մ'է, կը նաւեն յոյսեր
 Կեանքիս ալեկոծ ովկէանին վըրայ:
 Իղծերս են խաչուած հոգւոյս լըքաւեր
 Խաչափայտերուն՝ անյո՛յս, անվըկա՛յ...:

Ո՛չ մէկ սէր այլեւս, աւա՛ղ, ոչ մէկ սէր
 Որ իմ սրտիս մէջ դառնացած չըլլայ.
 Ու կը սպասեմ ես դարձեալ այս գիշեր
 Նոր սիրոյ մը դեռ, ուրիշ մէկ աղջկայ...:

Յոգնած ու դանդաղ՝ պահերը կ'անցնին
 Հիւանդ քայլերով իրիկնամուտի.
 Ոչ մէկ կոյս սակայն որ հոգւոյս ժպտի...:

Ու սիրերգին տակ լուսնի կապոյտին,
 Արդ իմ վա՛րդ հոգիս կ'ըլլայ թախծագին,
 Սիրոյ անմատոյց ծաղկեփո՛ւնջ մը սին:

1925

ԳԻՏԵՄ, անունը ի՞նչ է
Այն աղջրկան՝ որ ամպերուն մէջ լըռին,
Յաւերժահարսը տառապող երկնքին,
Դէպի երկինք հոգիս իրեն կը կանչէ....

Լուսնա՞կն: Աւա՛ղ որ ան չէ
Աչքերուս դէմ մարուող պատկերն այն անգին,
Որ մահուան մէջ փնտռեց լուծումը կեանքին,
Եւ որ հոգիս այսքան սաստիկ կը տանջէ....

Եւ սա կոչնակն ալ ի՞նչ է՝
Որ մատուէն այսքան թախծոտ կը հնչէ
Եւ ո՞վ է ան որ այս պահուս կը ննջէ....

Ո՞վ կը տեսնէ հրեշտակին
Փախուստը սա, որ կը տանի լուսնակին, —
Իմ հոգիէս կողոպտու մը թանկագին....

Սա աղջիկն ալ պարտէզին մէջ թախճագին
Ծաղիկներն այդ, գիտե՞ս, ինչո՞ւ կը փնջէ:
1926

ԼԻԻՔՍԵՄՊՈՒՐԿԻ պարտէզին մէջ կը քալեմ մէն.
Արեւն անզօր լուսարձակի ապակի մ'է
Որ գլխահակ մայրամուտին իր կը դիմէ,
Ու հովը պաղ կ'հողմակոծէ ծառերն ամէն.

Մերկ են անոնք, ու շուքին տակն անոնց չրկան
Այլեւս, աւա՛ղ, բառերն հերուայ սիրերգներուն.
Դգուանքներով, համբոյրներովը առլըցուն՝
Սա մեծ ծառին տակ ըսպասող այն աղջրկան.

Շրթներնուս վրայ րոպանցաւ համն ինչքա՛ն վաղ
Մեր կեանքի վա՛րդ երէկներուն.... Ու կը մընանք
Անոնց անդարձ մեկնումին դէմ հիմա խոհուն.

Օ՛ք քաղցրութիւնն ապրըւած այդ վայրկեաններուն,
Զո՛ւր վատնուած անգիւտ բարիք, երազակեա՛նք...
Արդ տրտմութիւնը սա ներկայ պահին նըւաղ

Տակաւ ըզմեզ կ'ընտելացնէ մահուան. աւա՛ղ....
1931.

ԹԵՐԵԻՍ հիմա ես աւելի իմաստուն
 Թերեւս հիմայ փորձառու եմ աւելի.
 Դուցէ չերգեմ պիտի այլեւս սիրելի
 Երգերն՝ որոնք դեռ կը կառչին շրթներուն:

Ճիշդ էր անշուշտ՝ որ սիրեցի օր մը քեզ,
 Յիշեցի քեզ, խորհեցայ քեզ, զղջացի
 Նոյնիսկ որ դուն ինձի եղար զըրացի՝
 Որուն դռնէն, սրտէն մըտայ օր մը ներս....

Հիմա ոչինչ ունիմ՝ տալու փոխարէն
 Յիշատակիդ, զոր թողուցիր դուն ինձի,
 Որ կը դառնայ յաճախ երիզ մը բոցի,

Օ՛ր բոցերու՝ որոնք հոգիս կը տաղեն.
 Ու կը թաղեն զիս տակն իրենց մոխիրին
 Քիչ մ'աւելի իւրաքանչիւր անգամին....

14—3—934.

ՕԱՌԵՐՆ իվար, ուսերուս վրայ կը ձևնէ
 Խնձորենին հերմակ ու վարդ ծաղիկներ.
 Իմ հոգիս խորունկ երազն է բացեր
 Գարնան յոյզով ծըլած ծաղիկ մը դժնէ:

Ո՛ր յոյսերուս կամ սէրերուս նրկարէն
 Ինկած սերմն է հողին բերրի՝ կիրքերուս
 Որ — ինչպէս լանջքն հողին — հոգին զիրքերուս
 Այժմ պատռած, դէպի երկինքն հըրեղէն....

Դէպի արեւն՝ աներկեւա՛ն կը դիմէ,
 Լըքած ինչ որ երկիրն ունի ծաղկավէր,
 Ինչ որ հոգին օր մը հողին յանձնէ դեռ....

Մինչ կը հատնի կեանքն հին ըուպէ առ ըուպէ,
 Նորոգ կեանքի մ'անհուն իղծով զրահաւոր՝
 Ես այդ լուսեղ համբուն համբորդն եմ հըզօր:

4—4—934.

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0361432

59274

ԳԻՆ 12 ՖՐԱՆԲ